

Maastrichtse aanpak participatie

“Leren is het morgen anders doen dan vandaag.”

Eerste tussenevaluatie, juni 2025

Nika Dings & Jolanda Janssen

Participatieadviseurs gemeente Maastricht

Gemeente Maastricht

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Waarom participatie?	3
1.2 Maastrichtse aanpak participatie	3
1.3 Reflectie	3
1.4 Leerproces	4
2. Algemene conclusies en aanbevelingen	5
2.1 Bekendheid van het participatiebeleid	5
2.1.1 Aanbevelingen	5
2.2 Uitvoering van het participatiebeleid	6
2.2.1 Aanbevelingen	7
2.3 Participatie-instrumenten	7
2.3.1 Aanbevelingen voor de participatieinstrumenten	8
2.3.2 Participatieleidraad Ruimtelijke Ontwikkelingen	8
3. Verdieping	9
4. De Maastrichtse Aanpak Participatie samengevat	10
5. Opgehaalde input	13
6. Voorbeelden uit de praktijk	16
7. Zes Participatie-instrumenten	20

1. Inleiding

1.1 Waarom participatie?

Maastricht is niet van de gemeente, haar bestuurders of ambtenaren, maar van de gemeenschap. Dat zijn zo'n 125.000 Maastrichtenaars die samen met bezoekers en mensen die hier komen werken onze stad vormen. Daarom willen wij samen met hen, en met Maastrichtse bedrijven en instellingen, vorm en invulling geven aan projecten en initiatieven en aan (de uitvoering van) beleid. Het betrekken van anderen bij gemeentelijke plannen noemen we participatie. Participatie draagt bij aan de kwaliteit van besluitvorming, aan het draagvlak voor beleid en aan de relatie tussen overheid en samenleving.

1.2 Maastrichtse aanpak participatie

De wens om samen met de stad te werken aan betekenisvolle en duurzame participatie heeft op 28 februari 2023 geleid tot het vaststellen door de gemeenteraad van een [participatiekader Maastrichtse aanpak participatie](#) (zie pagina 7 voor samenvatting) en de juridische doorvertaling daarvan in een [participatieverordening](#). Vanuit het besef dat verbetering van participatie niet louter gaat om het vaststellen van regels, maar bovenal vraagt om een verandering in houding, gedrag en cultuur, hebben we te maken met een meerjarig (organisatie)ontwikkeltraject. Daarbij hebben we afgesproken dat de raad tweejaarlijks de vinger aan de pols houdt.

1.3 Reflectie

Het voorliggend document vormt de eerste van deze tweejaarlijkse reflectiemomenten. Aan de basis daarvan liggen ervaringen van raadsleden, collegeleden, medewerkers, externe initiatiefnemers en inwonersorganisaties (conform de vijf rollen die de Maastrichtse Aanpak Participatie benoemt), opgehaald door middel van enquêtes, interviews en bijeenkomsten, zoals klankbordgesprekken en dialoogsessies (pagina 9). Ook is gekeken naar enkele concrete casussen (pagina 12). Bij dit alles stonden de volgende thema's centraal:

- de bekendheid van) het beleid
- de uitvoering daarvan
- de effectiviteit van enkele specifieke participatie-instrumenten.

Foto meedenken herinrichting speeltuin Amby

1.4 Leerproces

Met de voorgaande aanpak draagt deze tussenevaluatie bij aan het doorlopend meerjarig leerproces. Zo ontstaat een scherper beeld van de randvoorwaarden die nodig zijn voor goede participatie en hoe we structureel beter worden in het samen vormgeven van beleid en uitvoering. Daarmee vormen de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen vanuit deze evaluatie het vertrekpunt om participatie in de periode richting de volgende tussenevaluatie (voorjaar 2027) verder te verbeteren.

De subtitel van deze evaluatie – *“Leren is het morgen anders doen dan vandaag.”* – onderstreept het belang van deze lerende houding, waarbij fouten maken mag, reflectie normaal is en bijsturing onderdeel van het proces vormt.

Foto themasessie veerkrachtige wijken aanpak

Foto overleg met omwonenden over aandachtspunten in het verkeer

2. Algemene conclusies en aanbevelingen

De eerste tussenevaluatie laat zien dat Maastrichtse Aanpak Participatie weliswaar een goede basis biedt, maar dat participatie in de praktijk nog niet in alle gevallen goed verloopt. Naast positieve casussen vinden ook nog regelmatig participatietrajecten plaats die beter kunnen. Het blijft dus van belang om te investeren in leren en ontwikkelen. Ook kan geconstateerd worden dat verwachtingen vanuit deelnemers regelmatig (te) hoog, zelfs verkeerd zijn: participatie betreft meestal meepraten, terwijl meebeslissen verwacht wordt. Ook daardoor zijn de resultaten wisselend. Dit wordt nog eens versterkt door frequent geconstateerde ervaringen met en opmerkingen over de in 2021 geïntroduceerde Participatieleidraad Ruimtelijke Ontwikkelingen (waarover later meer). Dit blijkt ook uit de analyse van zes praktijkvoorbeelden (pagina 16).

Toegespitst op de voornoemde drie centrale thema's (bekendheid beleid, uitvoering en instrumenten) kunnen de volgende conclusies en aanbevelingen geformuleerd worden:

2.1 Bekendheid van het participatiebeleid

Uit de evaluatie blijkt dat er nog ruimte is voor verbetering van de bekendheid van de Maastrichtse Aanpak Participatie. Deze bestaat uit drie verschillende

niveaus: meedenken en/of, samenwerken en/ of meebeslissen en de juridische uitwerking daarvan binnen de participatieverordening. De verwachtingen over wat participatie betekent zijn divers. Veel mensen denken dat participatie meebeslissen betekent, terwijl dit bijna nooit het geval is. Het is daarom belangrijk om niet alleen aan het begin, maar ook tijdens het hele participatieproces, te blijven benoemen waar de participatie wel over gaat en waar niet over en vervolgens over welke vorm het gaat. Degenen die bekend zijn met de participatie- en inspraakverordening als ook met het participatiekader, zien deze overwegend als een degelijke basis om aan duurzame participatie binnen Maastricht vorm te geven. De uitdaging voor de komende jaren zit niet in het beleid zelf, maar in de verwachtingen rondom de toepassing van het beleid gericht op taken rollen en verantwoordelijkheden.

2.1.1 Aanbevelingen

1. Training

Het blijft belangrijk om intern trainingsactiviteiten voort te zetten en ondersteunende middelen voor participatie te ontwikkelen.

Onderzoek ook een training richting inwoners om te leren wat participatie precies inhoudt en hoe deze effectief te benutten en leg de focus daarbij op de meest voorkomende vorm: meepraten.

Betrek actieve inwoners en partners bij de ontwikkeling hiervan.

2. Voorlichting

Bij de start van ieder participatietraject leggen we verplicht uit welke vorm van participatie wordt gebruikt en wat dat betekent. Er moet vooraf duidelijk zijn welke impact het traject heeft op de stad. Daarom is een helder participatieplan nodig waarin dit is opgenomen.

3. Toegankelijkheid en inclusie

Zorg dat informatie over participatiebeleid maar ook concrete participatietrajecten op een centrale plek vindbaar is en bied deze informatie ook in het Engels aan. Koppel dit aan de doorontwikkeling van Thuis in Maastricht tot participatieplatform, wat meteen ook een goede koppeling met gebiedsgericht werken oplevert.

4. Samenwerking

Onderzoek mogelijkheden om inwoners en lokale organisaties in staat te stellen om onderling ideeën te delen, discussies te voeren, ervaringen te delen. Maar ook elkaar ondersteuning te bieden gericht op goed voorbereide deelname aan participatietrajecten.

gehoord of ervaren wantrouwen richting de initiatiefnemer. Iedereen heeft bepaalde motieven om te participeren. Per situatie of traject verschillen deze motieven. Helderheid over ieders motieven helpt bij het bedenken wie wanneer betrokken wordt bij het proces en welk instrument daarvoor het meest geschikt is. Als het vooral om de inhoud gaat, is het logisch om een groep experts om advies te vragen. Gaat het meer om de relaties tussen mensen of organisaties, dan is het beter om met alle betrokkenen samen te praten en hun mening te horen. Samenwerken vanuit verschillende rollen en verantwoordelijkheden is niet vanzelfsprekend. Participatie kan complex zijn. De Maastrichtse Aanpak Participatie en de participatieverordening geven een goede basis, maar we zien nog verbeterpunten voor de uitvoering ervan. Binnen de interne organisatie is er een grote behoefte aan de doorontwikkeling van het participatiebeleid van “papier naar uitvoering”.

Er is behoefte aan ondersteuning, kennis, ruimte en tijd, als ook de behoefte aan ondersteunende participatietools om participatie vorm te kunnen geven. Tevens is het van belang om de verordening up to date te houden, ook omdat de Vereniging Nederlandse Gemeenten recent een nieuwe modelverordening voor participatie heeft gepubliceerd.

2.2 Uitvoering van het participatiebeleid

Deze eerste tussenevaluatie laat zien dat het in de praktijk brengen van participatie nog niet altijd conform beleid plaatsvindt, en als dat wel al gebeurt wisselende impact kent. Dat geldt zowel voor gemeentelijke initiatieven als voor initiatieven vanuit de stad. Dit leidt soms tot onbegrip over het proces, zelfs als procedures goed gevolgd worden. Deelnemers voelen zich nog vaak niet

2.2.1 Aanbevelingen

1. Training

Organiseer periodiek interne trainingen en workshops, gericht op effectieve uitvoering van het participatiebeleid en deel daarin goede voorbeelden zodat medewerkers ondersteund worden in het ontwikkelen van kennis en praktische vaardigheden die actief bijdragen aan duurzame participatie.

2. Ontwikkeling van praktische participatietools voor medewerkers

Denk hierbij aan een beslisboom participatie als ook aan een stappenplan van aanpak tot aan besluit en evaluatie.

3. Duidelijke richtlijnen en transparantie

pas de komende tijd de participatieverordening aan op basis van de nieuwe VNG-modelverordening. Dit biedt duidelijke en gedetailleerde richtlijnen over de uitvoering van de participatiewet. Zo weten ambtenaren precies wat hun taken, rollen en verantwoordelijkheden zijn en wat er van hen wordt verwacht.

3.1 Transparante Processen:

Maak processen en communicatie helder en toegankelijk. Zo krijgen inwoners beter inzicht in het proces, de vervolgstappen en hoe hun input is verwerkt. Dit vergroot vertrouwen en betrokkenheid..

4. Technologische ondersteuning

Gebruik digitale tools en platforms om processen eenvoudiger te maken. Zet alles op één centrale plek, zoals Thuis in Maastricht, dat verder wordt ontwikkeld als participatieplatform voor stadsdelen en buurten. Zo wordt participatie toegankelijker en overzichtelijker.

5. Evaluatie

Organiseer regelmatig (mini-)enquêtes en andere evaluatiemomenten voor deelnemers aan participatietrajecten. Dit helpt zowel medewerkers als deelnemers om van ervaringen te leren en de participatieprocessen te verbeteren. Zo ontstaat een continu lerend systeem dat aansluit bij de behoeften van iedereen.

2.3 Participatie-instrumenten

In het kader van deze eerste tussenevaluatie zijn ook zes participatie-instrumenten bekeken (pagina 21): het uitdaagrecht, het burgerberaad, de burgerbegroting, de kinderburgemeester en kinderraad, het jeugdlintje en het gebiedsgericht werken.

Deze zes participatie-instrumenten maken onderdeel van deze eerste tussenevaluatie en ondersteunen bij de uitvoering in verschillende niveaus van participatie: meepraten, samenwerken en meebeslissen. Geconcludeerd kan worden dat sommige instrumenten goed worden gebruikt en gewaardeerd, terwijl andere nog minder bekend zijn of niet optimaal werken.

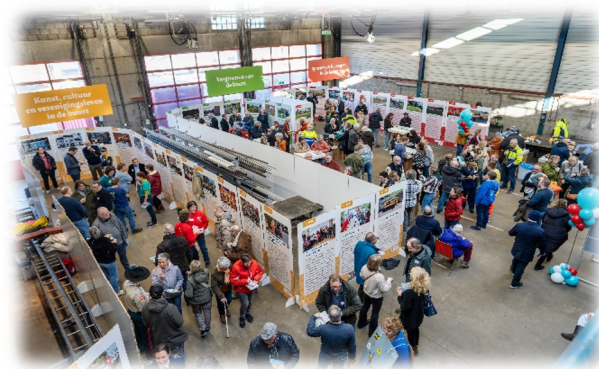

Foto slotevent burgerbegroting 2025

2.3.1 Aanbevelingen voor de participatieinstrumenten

Op basis van deze eerste tussenevaluatie komen we samengevat tot de volgende aanbevelingen met betrekking tot de zes participatieinstrumenten:

1. Uitdaagrecht

Blijf dit instrument aanbieden, ook al wordt het misschien weinig gebruikt door de beschikbaarheid van eenvoudigere alternatieven. Zo blijft het een optie voor wie er behoefte aan heeft.

2. Burgerberaad

Blijf hiermee doorgaan en baseer de voortzetting op de drie belangrijkste aanbevelingen uit de deelevaluatie. Zo blijft het beleid gericht en effectief..

3. Kinderraad en kinderburgemeester

Continueren .

4. Jeugdlintje

Continueren.

5. Burgerbegroting

Continueren, maar overwegen om deze per stadsdeel te organiseren.

6. Gebiedsgericht werken

Continueren. Het is van belang dat deze nieuwe werkwijze het vertrouwen, tijd en ruimte krijgt om door te bouwen binnen de gevormde structuur van zeven stadsdelen.

Door de aanbevelingen over beleid, uitvoering en instrumenten op te volgen, kan Maastricht haar participatiebeleid verder verbeteren en zorgen voor blijvende en waardevolle betrokkenheid. In het voorjaar van 2027 vindt de tweede tussenevaluatie plaats voor de gemeenteraad.

2.3.2 Participatieleidraad Ruimtelijke Ontwikkelingen

Hoewel deze evaluatie gericht was op het participatiekader en de verordening van februari 2023, kwam in veel gesprekken ook de Participatieleidraad Ruimtelijke Ontwikkelingen uit 2021 ter sprake. Vooral de beperkte rol die de gemeente inneemt bij participatie door initiatiefnemers werd als aandachtspunt benoemd. Daarbij zijn in meerdere gesprekken voorbeelden aangedragen van hoe andere gemeenten hiermee omgaan, waarbij meermaals Den Haag is genoemd. Ook in gesprekken met het collegeleden bleek behoefte aan heroverweging van de eigen rol. Dit heeft geleid tot de conclusie om de leidraad aan te passen, na eerst voorbeelden elders bestudeerd te hebben.

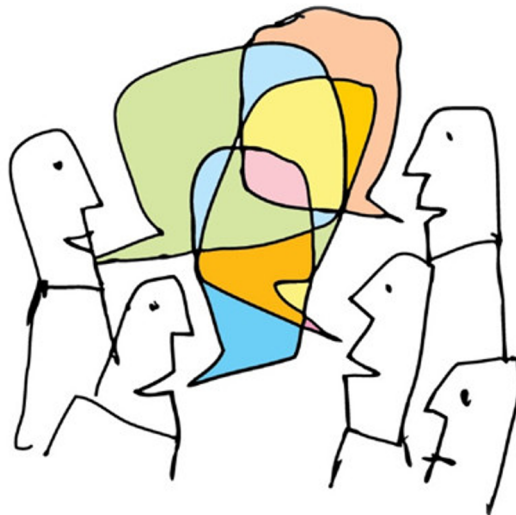

Foto kinderraad en kinderburgemeester

3. Verdieping

In dit verdiepingsdeel komen de volgende onderwerpen aan bod:

1. De Maastrichtse Aanpak Participatie samengevat
2. Opgehaalde input vanuit stad, raad, college en organisatie
3. Voorbeelden uit de praktijk
4. Zes participatie-instrumenten

4. De Maastrichtse Aanpak Participatie samengevat

Een evaluatie kan niet zonder duidelijkheid over wat we bedoelen. Daarom is het belangrijk om het vastgestelde beleid goed te begrijpen. In dit hoofdstuk leggen we daarom nog eens beknopt uit wat de Maastrichtse aanpak participatie (zoals vastgesteld door de gemeenteraad in februari 2023) inhoudt en wat de belangrijkste begrippen zijn.

4.1 Participatie

Participatie betekent dat je anderen betreft bij je plannen. We vinden het belangrijk om de stad te betrekken bij het maken van plannen. Ook willen we dicht bij de stad staan als er initiatieven zijn of als er hulp nodig is. Dit noemen we burger- en overheidsparticipatie:

- **Burgerparticipatie**

Burgers, bewoners en partners doen mee met plannen van de overheid. De gemeente is initiatiefnemer.

- **Overheidsparticipatie**

De overheid doet mee met plannen van inwoners of ondernemers.

4.2 Manieren van participatie

Participatie kan op veel manieren. Daarom is het belangrijk om duidelijk te zijn over de drie manieren van participatie volgens de Maastrichtse Aanpak:

- 1. **Meepraten:**

Inwoners geven hun mening en ideeën.

- 2. **Samenwerken:**

Inwoners en de gemeente werken samen aan plannen.

- 3. **Meebeslissen:**

Inwoners hebben invloed op de beslissingen.

4.3 Welke rollen kennen we in participatie?

In de aanpak zijn 5 rollen gedefinieerd: raad, college, organisatie, initiatiefnemers en de stad.

- **Raad:**

Met het participatiebeleid heeft de gemeenteraad vooraf duidelijke regels voor participatie en achteraf beter zicht op hoe participatie is verlopen. Zo kan de raad dit beter uitleggen aan de stad.

- **College:**

Het participatiebeleid biedt het college houvast voor de beslissingen die gemaakt worden rondom participatie. Zo kan het college beter sturen op participatie en kunnen ze de keuzes beter uitleggen aan de stad of de raad.

- **Organisatie:**

Het participatiebeleid geldt ook voor de gemeentelijke organisatie. Zij kunnen initiatiefnemer, begeleider of toetser van participatie zijn.

Dankzij het participatiebeleid hebben ambtenaren een houvast om het gesprek aan te gaan met de stad en om participatie zelf te organiseren. Ze kunnen initiatiefnemers adviseren, participatie beoordelen en uitleggen welke keuzes er gemaakt worden en waarom.

- **Initiatiefnemers:**

De initiatiefnemer is degene met het idee of plan. Dit kunnen de gemeente, inwoners, ondernemers of organisaties zijn. Initiatiefnemers hebben met het participatiebeleid een houvast voor de uitvoering van participatie. Het beleid geeft inzicht in wat er van hen verwacht wordt en waarom. Zo kunnen initiatiefnemers beter uitleggen welke keuzes zij gemaakt hebben.

- **De stad:**

Er zijn verschillende groepen en maatschappelijke of commerciële organisaties in de stad die kunnen deelnemen aan participatie. Dankzij het beleid weten deelnemers beter wat zij van participatie mogen verwachten. Weten ze welke invloed en zeggenschap zij hebben. Weten ze wat er met hun bijdrage wordt gedaan en waar ze die informatie kunnen vinden.

4.4 Wat levert participatie op?

In de Maastrichtse Aanpak hebben we de doelen van participatie benoemd:

- 1. Betere plannen:**

Door belangen, kansen en zorgen in beeld te brengen en gebruik te maken van ideeën, kennis en ervaringen van de stad, kunnen beleid, producten of projecten beter worden.

- 2. Belangen helder hebben:**

Door belangen en denkwijzen duidelijk in beeld te hebben, kunnen we zorgvuldige afwegingen maken en keuzes beter verantwoorden.

- 3. Vertrouwen:**

Participatie draait om open communicatie en betrokkenheid. Het zorgt ervoor dat iedereen een stem heeft, dat ideeën en zorgen serieus worden genomen, en dat beslissingen op een eerlijke en transparante manier worden gemaakt. Zo ontstaat er samenwerking die echt draagvlak heeft.

- 4. Zeggenschap vergroten:**

Door bewoners meer directe invloed te geven op bepaalde beleidskeuzes, kan de stad de directe democratie versterken. Dit zorgt ervoor dat inwoners actiever betrokken worden bij beslissingen die hun leefomgeving beïnvloeden en vergroot het draagvlak voor beleid. Zo wordt participatie niet alleen een proces, maar een wezenlijk onderdeel van besluitvorming.

4.5 Uitgangspunten voor waardevolle participatie

In alle participatietrajecten zijn er acht uitgangspunten van de gemeente om participatie waardevol te maken:

- 1. Open houding:**

Een initiatiefnemer van participatie heeft een uitnodigende houding en is bereid om te luisteren naar de inbreng.

- 2. Heldere kaders en transparante keuzes:**

Deelnemers weten vooraf wat ze kunnen verwachten van een initiatiefnemer.

3. Iedereen doet mee en met gemak:

Goede informatie en een laagdrempelige werkwijze zijn belangrijk voor succesvolle en inclusieve participatie. Iedereen moeten de kans krijgen om mee te doen.

4. Aansluiten bij lokale structuren:

Waar mogelijk, sluiten we participatie aan op buurten en stadsdelen.

5. Realistisch en zakelijk:

Participatie kost tijd en geld. We maken hierin realistische en zorgvuldige afwegingen.

6. Lerende houding:

We leren van ervaringen met participatie en besteden hier aandacht aan.

7. Gedeelde verantwoordelijkheid bij veranderingen:

Als uitgangspunten wijzigen, hebben alle betrokkenen de verantwoordelijkheid om hierover in gesprek te blijven.

8. Organisatiestructuur:

We passen organisatie aan op de uitvoering van het participatiebeleid. We investeren in professionals en ontwikkelen werkvormen en systemen die daarbij helpen.

Foto stadsdeelronde

Foto samen koken in de wijk

5. Opgehaalde input

De Maastrichtse Aanpak Participatie onderscheidt vijf rollen bij participatie: raad, college, organisatie, initiatiefnemers en de stad (zie voorgaand hoofdstuk voor nadere toelichting). Daarom zijn in het kader van deze eerste tussenevaluatie ook raadsleden, collegeleden, medewerkers, initiatiefnemers alsmede vertegenwoordigers van buurtnetwerken en belangengroepen bevroegd. De bevindingen hiervan worden in dit hoofdstuk beknopt toegelicht.

5.1 Input vanuit de Stad:

buurtnetwerken en belangengroepen
Maastricht is opgedeeld in 44 buurten. In zo'n 30 daarvan zijn buurtnetwerken actief. Bij participatie kunnen buurtnetwerken een schakel zijn tussen gemeente en buurt(bewoners). Buurtnetwerken hebben vaak goed zicht op wat er speelt in een buurt. Ze zijn regelmatig zelf deelnemer in participatietrajecten of een partner van de gemeente in het succesvol bereiken en betrekken van stakeholders voor een participatietraject. Ze doen zo veel ervaringen op met participatie.

Uit een enquête onder de buurtnetwerken (in september 2024) én een fysieke klankbordsessie (in februari 2025) met buurtnetwerken, buurtplatforms en buurtbelangenorganisaties kwam de volgende respons:

- De aandacht voor participatie en in het verlengde daarvan, het gebiedsgericht werken, wordt ervaren als een goede ontwikkeling vanuit college en gemeente. Er zijn veel positieve voorbeelden te noemen, vaak in samenwerking met de stadsdeelregisseurs en stadsdeelwethouders.
- De Burgerbegroting is een veelgenoemd instrument dat inwoners de kans geeft om echt zelf aan de slag te gaan.
- Men geeft wel aan dat zij de uitvoering van participatietrajecten zoals die nu vormkrijgen voor verbetering vatbaar zien. Gebrek aan transparantie, concrete actie en respect wordt benoemd. Er wordt ook nog te vaak gevoeld dat participatie slechts een formaliteit is zonder oprechte interesse in de opbrengst en dat besluiten al vaststaan. Bewoners en of belanghebbenden voelen zich vaak onvoldoende meegenomen aan de voorkant waarom bepaalde keuzes worden gemaakt. Ze missen een helder kader en hierdoor zijn verwachtingen over het participatietraject ook niet op een lijn. Leer meer van positieve voorbeelden waarin dit wel goed gaat en deel dit ook. Maar leer ook van fouten.
- Inwoners en belanghebbenden ervaren last van versnippering, trage processen en onduidelijke besluiten. Ze vragen om wijkgerichte en persoonlijke communicatie en een duurzame aanpak.

Participatievormen verschillen per project en variëren van werkgroepen tot meldingen. Successen delen en fouten erkennen versterkt het vertrouwen.

Bovenstaande zaken kwamen specifiek ook als tips naar boven in de bijeenkomst op 19 februari.

Op eigen initiatief hebben Buurtbalans, Burgerlab en Buurtplatform Belvédère vooruitlopend op de bijeenkomst van 19 februari schriftelijk gereageerd.

([BuurtbalansBrief evaluatie participatie 2025.pdf](#)) Hierin hebben zij de volgende vijf aanbevelingen gedaan:

1. Eén overkoepelend en geïntegreerd participatiebeleid
2. Participatie; een voorwaardelijke gemeentelijke verantwoordelijkheid
3. Participatie vergt extra ondersteuning: ook voor de betrokken burgers
4. Participatie (met name in de ruimtelijke ordening); vanuit bewoners en hun buurten
5. Convenant tussen politiek en inwoners

5.2 Gemeenteraad

Alle raads- en burgerleden hebben een enquête ontvangen. Ondanks een reminder zijn slechts 18 enquêtes teruggestuurd. Dat is te weinig om tot representatieve uitspraken te komen. Uit een analyse van de antwoorden op open vragen kunnen we concluderen dat het merendeel van de deelnemers vooral verbetering wenst op het gebied van duidelijke communicatie. Daarbij worden specifiek genoemd het op tijd betrekken van stakeholders, beter verwachtingsmanagement over het te hanteren participatieniveau (meepraten, samenwerken of meebeslissen?) en altijd terugkoppeling geven. In de ontvangen enquêtes wordt ook aandacht gevraagd

voor de Participatieleidraad Ruimtelijke Ontwikkelingen. Vooral voor de meer sturende rol die de gemeente hierin zou moeten nemen.

5.3 Collegeleden

Alle collegeleden zijn geïnterviewd over hun ervaringen met participatie binnen het gemeentelijk beleid. Uit deze gesprekken blijkt dat zij bekend zijn met de Maastrichtse Aanpak Participatie, maar ook dat ze beseffen dat er, ondanks stappen in de goede richting, nog stappen te zetten zijn in consequente toepassing hiervan. Participatie gebeurt niet alleen bij grote plannen waar de politiek veel aandacht voor heeft, maar ook bij andere taken van bestuurders. Een groot deel van die taken wordt vooral door ambtenaren uitgevoerd, ook al zijn de bestuurders er wel verantwoordelijk voor. Collegeleden signaleren regelmatig dat er een kloof bestaat tussen de verwachtingen van inwoners en de mogelijkheden binnen een dossier. Waar inwoners vaak hopen op daadwerkelijke medebeslissingsruimte, blijkt participatie in de praktijk vaak te draaien om samenpraten of meedenken. Het is daarom belangrijk om verwachtingen vanaf het begin helder te communiceren en hierover actief het gesprek aan te gaan. Transparantie aan de voorkant voorkomt teleurstelling achteraf. Daarnaast benadrukken de collegeleden het belang van het betrekken van kwetsbare groepen en het oog hebben voor de diversiteit aan doelgroepen en generaties binnen de stad.

Tot slot constateren zij dat er sprake is van een voortdurende discussie rondom de toepassing van de Participatieleidraad Ruimtelijke Ontwikkelingen. Dit vraagt om blijvende aandacht en mogelijk verdere verduidelijking of herziening.

5.4 Organisatie

Binnen de organisatie zijn diverse werkvormen gebruikt om ervaringen op te halen: dit is gebeurd middels met een digitale flitspeiling (waaraan 229 medewerkers hebben deelgenomen), aangevuld met diverse verdiepende interviews, een focusgroep evaluatie participatie bestaande uit een totaal van 50 interne collega's en twee interne klankbordsessies waaraan 23 collega's hebben deelgenomen. Hieruit blijkt vooral grote behoefte aan de doorontwikkeling van het participatiebeleid van "papier naar uitvoering": gerichte ondersteuning,

Foto workshop jongerenparticipatie

Foto werksessie met de buurt en omwonenden

Foto Stadhoe Maastricht

6. Voorbeelden uit de praktijk

In het kader van deze eerste tussenevaluatie zijn tenslotte enkele praktijkvoorbeelden geanalyseerd, zowel op het gebied van burger- als overheidsparticipatie. Voor burgerparticipatie waren dit: Autoluw Wyck, Beleidskader en uitvoeringsplan WMO en Klankbordgroep Skaeve Huse. Voor overheidsparticipatie ging het om: Sphinxkwartier moet Groener, Overlast Universiteitsbibliotheek Nieuwenhofstraat en projecten ruimtelijke ontwikkeling. Per casus hebben semigestructureerd interviews plaatsgevonden.

6.1 Overall-bevindingen

Uit de praktijkvoorbeelden blijkt dat we nog veel kunnen leren als het gaat om participatie, zowel wanneer het gaat om burger- als om overheidsparticipatie. Echter doen we ook al veel goed, maar willen we samen met de stad verder groeien. De belangrijkste geleerde lessen vanuit de deelnemers aan deze praktijkvoorbeelden zijn dat participatie tijd kost en niet vanzelf gaat. Het vraagt om vertrouwen en om open communicatie. Vooral ook om duidelijkheid en dus om regelmatige afstemming over verwachtingen van beiden kanten. Met name over de wijze waarop de inbreng wel of niet wordt meegewogen. Ook dient er aandacht te blijven voor de stille meerderheid. Verder blijkt behoefte vanuit geïnterviewde betrokkenen om te overwegen of de gemeente niet altijd een rol heeft bij de uitvoering van participatie, ook in gevallen van overheidsparticipatie, waarbij het initiatief niet bij de gemeente ligt.

6.2 Verdieping per casus

Per geanalyseerd praktijkvoorbeeld zijn vijf leerpunten geformuleerd opgehaald uit de interviews.

6.2.1 Burgerparticipatie: autoluw Wyck

Project betreft een proef om gemotoriseerd verkeer te verminderen. Hiervoor is een werkgroep geformeerd vanuit inwoners, ondernemers en belangengroepen, die tijdens vier bijeenkomsten scenario's heeft verkend en uiteindelijk met een voorkeursvariant is gekomen. Deze voorkeursvariant wordt momenteel uitgewerkt en start najaar 2025.

Geleerde lessen

1. Zorg voor een helder

participatieproces. Bewoners en ondernemers moeten vanaf het begin begrijpen wat hun rol is, wat er met hun input gebeurt en hoe besluiten worden genomen. Dit voorkomt verwarring en wantrouwen.

2. Maak besluitvorming transparant en leg keuzes uit. Leg duidelijk uit hoe besluiten tot stand komen, wie verantwoordelijk is en waarom bepaalde input wel of niet is meegenomen. Dit versterkt het vertrouwen in het proces.

3. Borg terugkoppeling en zichtbaarheid van input. Verzamel niet alleen input via sessies, maar laat ook zien wat ermee gebeurt. Geef deelnemers inzicht in hoe hun bijdrage het beleid beïnvloedt.

4. Stel duidelijke kaders en verwachtingen aan participatie.

Participatie moet vrijwillig zijn, maar niet vrijblijvend. Geef vooraf aan wat de ruimte is voor invloed en wat vaststaat, zodat verwachtingen realistisch blijven.

5. Zorg voor regie en consistentie vanuit de gemeente. Een duidelijke visie en sturing vanuit de gemeente voorkomt stuurloosheid bij ambtenaren en versnippering van beleid. Dit helpt om doelen scherp te houden en doorlooptijd te verkorten.

6.2.2 Burgerparticipatie: beleidskader en uitvoeringsplan WMO

Volgens de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015) moeten gemeenten inwoners helpen met maatschappelijke ondersteuning. In 2023 werkten zes gemeenten samen aan een regionaal traject. Ze vroegen advies aan de adviesraden van deze gemeenten en maakten samen een regionaal beleidskader. Voor Maasricht was dit het startschot voor een lokaal beleidsplan

Geleerde lessen

1. Investeer in een sterke en representatieve adviesraad. Zorg ervoor dat verschillende groepen mensen mee kunnen doen, zodat alle meningen en ideeën worden gehoord. Een brede mix van deelnemers helpt om diverse perspectieven mee te nemen.

2. Verbeter de vertegenwoordiging van participatie. Zorg ervoor dat groepen die nu minder meedoen, beter worden betrokken. Werk samen met lokale netwerken en richt je actief op deze mensen, zodat iedereen de kans krijgt om mee te doen..

3. Herzie en versterk communicatiestrategieën.

De huidige media bereiken niet genoeg inwoners. Probeer nieuwe manieren, zoals straatinterviews of bijeenkomsten in de wijk, om meer mensen te betrekken.

4. Maak abstract beleid concreet en begrijpelijk. Beleidsstukken zoals de WMO kunnen ingewikkeld zijn en lastig te begrijpen. Maak ze makkelijker door visuele hulpmiddelen, verhalen en voorbeelden uit de praktijk te gebruiken.

Zo wordt het beleid duidelijker en kunnen meer mensen meedoen.

5. Houd participatie levend binnen de organisatie. De Maastrichtse Aanpak participatie moet duidelijk en bruikbaar blijven. Zorg ervoor dat het een vaste plek krijgt in werkprocessen, trainingen en interne communicatie, zodat het duurzaam blijft bestaan.

6.2.3 Burgerparticipatie: Skaeve Huse

Aan de Toustruwe in Malberg zijn 8 tiny houses gerealiseerd voor kwetsbare mensen die het niet lukt om binnen het reguliere aanbod van wonen met zorg, te wonen en leven. De gemeente, woningcorporatie Servatius en zorgpartijen hebben samen gezorgd voor een rustige woonplek met weinig prikkels, waar zij onder begeleiding kunnen wonen. De zogenoemde Skaeve Huse. Middels een klankbordgroep, waarin buurtbewoners, belanghebbenden en betrokken professionals ketenpartners is de burgerparticipatie opgestart met als doel om het project duurzaam & veilig te laten landen in de wijk. De bewoners van de Skaeve Huse wonen er nu anderhalf jaar. De klankbordgroep heeft actief bijgedragen aan het duurzaam en veilig laten landen van dit project in de buurt. De klankbordgroep is nog steeds actief en wordt betrokken bij vragen uit de buurt of bij de plaatsing van nieuwe bewoners.

Geleerde lessen

1. Wees voorbereid op weerstand en communiceer helder. Weerstand is normaal. Bereid je hierop voor met duidelijke communicatie over wat wel en niet bespreekbaar is. Transparantie voorkomt onrealistische verwachtingen.

2. Zorg voor structuur en veiligheid in het proces. Een duidelijke en neutrale voorzitter helpt om het gesprek rustig en eerlijk te laten verlopen. Goed georganiseerde klankbordgroepen zorgen ervoor dat iedereen mee kan praten en dat de discussie gestructureerd blijft.

3. Bouw vertrouwen door daden, niet alleen woorden. Het is belangrijk om beloften na te komen. Mensen krijgen meer vertrouwen als ze kunnen zien wat er met hun input gebeurt. Openheid over fouten en lessen helpt om eerlijk en betrouwbaar te blijven.

4. Betrek de juiste mensen op het juiste moment. Werk vanaf het begin samen met buurtnetwerken en andere betrokken partijen. Denk hierbij aan bijvoorbeeld woningcorporaties. Vergeet ook de stille meerderheid niet in je aanpak.

5. Creëer ruimte voor maatwerk en creativiteit. Participatie werkt het best als er ruimte is voor nieuwe en creatieve ideeën. Door flexibel te zijn, kunnen mensen samen plannen maken die door veel mensen worden ondersteund, vooral bij langdurige projecten.

6.2.4 Overheidsparticipatie: Sphinx moet Groener

Sphinx moet Groener, is een bewonersinitiatief uit het Sphinxkwartier Zuid. Enkele jaren na oplevering ervaren bewoners knelpunten zoals hittestress, wateroverlast, gebrek aan groen, verkeersveiligheid en speel- en ontmoetingsplekken. Vanwege een breed ondertekende petitie 'Sphinxkwartier moet Groener' is een participatietraject opgestart waar de gemeente actief aan deel neemt. Een Bewonersplatform wees de plannen af en vroeg de gemeente om een standpunt. De gemeente stelde dat bewoners zelf tot een akkoord moesten komen, waardoor de uitvoering van de plannen beperkt bleef. Onlangs zijn omwonenden opnieuw in gesprek gegaan om samen een oplossing te vinden.

Geleerde lessen

1. Participatie vraagt om duidelijke kaders én resultaat. Mensen voelen zich onzeker als er geen duidelijk besluit wordt genomen.

Geef van tevoren aan wat haalbaar is en werk naar een concreet resultaat toe.

2. Vertrouwen is kwetsbaar en moet actief worden onderhouden.

Mensen haken af als ze teleurgesteld worden. Daarom moeten de gemeente en initiatiefnemers duidelijk, eerlijk en betrouwbaar zijn en beloften nakomen. Zo houden ze het vertrouwen en de betrokkenheid sterk.

3. Participatie is geen formaliteit, maar coproductie. Het gaat niet om vinkjes zetten, maar om echte samenwerking. Betrek bewoners en gemeente als gelijkwaardige partners in het proces.

4. Duidelijke communicatie en een brede aanpak zijn belangrijk. Geef alle deelnemers op tijd en duidelijk informatie. Ga actief in gesprek met mensen om verschillende groepen bewoners mee te laten doen.

5. Zorg ervoor dat iedereen eerlijk wordt vertegenwoordigd en dat de rollen duidelijk zijn. Het is belangrijk dat één persoon niet de hele wijk vertegenwoordigt zonder brede steun. Zorg voor duidelijke afspraken over wie welke verantwoordelijkheid heeft, inclusief de rol van de gemeente.

6.2.5 Overheidsparticipatie: Overlast Universiteitsbibliotheek Nieuwenhofstraat

De universiteitsbibliotheek is gelegen in het centrum van Maastricht. Hier wordt door studenten veelvuldig gebruik van gemaakt. Gedurende de jaren is de bibliotheek opgeschaald in het aantal gebruikers. Hiermee ervaren de omwonenden overlast. Deze overlast is gedurende vele jaren gemeld. Na een nieuwe fase van overlast is een nieuw traject gestart in 2023 van participatie om de overlast te verminderen.

Geleerde lessen

1. Participatie moet betekenisvol zijn.

Meepraten zonder invloed frustreert bewoners. Zorg dat participatie leidt tot zichtbaar resultaat, of leg duidelijk uit waarom dat niet kan.

2. Herstel vertrouwen door duidelijke actie en handhaving. Als er niets gebeurt na een melding, verliezen mensen het vertrouwen. Laat zien dat je hun signalen serieus neemt. Koppel terug hoe de melding verder wordt opgepakt.

3. Heldere taakverdeling tussen betrokken partijen Zorg ervoor dat iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt. Laat niet toe dat taken worden doorgeschoven zonder goede reden. Iedereen moet duidelijk weten wat zijn of haar rol is.

4. Communiceer open en consequent. Blijf inwoners informeren, ook als er weinig nieuws is. Mensen willen serieus genomen worden. Door regelmatig updates te geven, zelfs zonder dat er grote of nieuwe ontwikkelingen zijn, blijven ze betrokken en voelen ze zich gehoord.

5. Ambtenaren moeten duidelijk en eerlijk zijn over wat ze kunnen doen. Zo voorkomen ze verkeerde verwachtingen en begrijpen mensen beter wat wel en niet mogelijk is.

6.2.6 Overheidsparticipatie:

Ontwikkeling ruimtelijke projecten

Hier is gekozen voor een bijeenkomst en interviews met intern en extern betrokken professionals. Samen zijn we in gesprek gegaan over algemene persoonlijke ervaringen in diverse projecten binnen de ruimtelijke ontwikkeling. Zoals centrum ontwikkeling De Heeg, Vroendaal en Dr. Bakstraat.

Foto centrumontwikkeling De Heeg

Geleerde lessen

1. Wees duidelijk over wat participatie wel en niet betekent Inspraak is niet hetzelfde als meebeslissen. Heldere communicatie voorkomt verkeerde verwachtingen en frustratie.

2. Betrek bewoners vroegtijdig en structureel Participatie werkt beter als bewoners vanaf het begin betrokken zijn én er al een relatie met de buurt bestaat.

3. Zorg voor evenwichtige vertegenwoordiging. Niet alleen de luidste stemmen moeten gehoord worden. Actieve inzet is nodig om ook de stille meerderheid te bereiken.

4. Bouw aan vertrouwen via lokale netwerken. Stadsdeelregisseurs en buurtnetwerken spelen een belangrijke rol in het onderhouden van contact en het versterken van verbindingen tussen bewoners. Door hun inzet blijft de communicatie vloeiend en worden initiatieven beter afgestemd op de behoeften van de wijk

5. Maak participatie zichtbaar en resultaatgericht. Mensen kunnen moe worden van participatie als ze weinig terugkrijgen. Zorg daarom voor duidelijke besluiten, regelmatige terugkoppeling en zichtbare verbeteringen in de wijk. Zo blijft iedereen gemotiveerd en betrokken.

7. Zes Participatie-instrumenten

Als onderdeel van deze eerste tussenevaluatie is ook gekeken naar zes specifieke participatie-instrumenten. In dit hoofdstuk staan in het kort de bevindingen en adviezen rondom de zes instrumenten.

7.1 Uitdaagrecht/ Right to challenge

Van dit recht is nog nauwelijks gebruik gemaakt: het enige voorbeeld is het verzoek van Vereniging Sportpark Jekerdal om het kantinegebouw in eigen beheer en onderhoud te nemen, wat medio 2025 daadwerkelijk geëffectueerd wordt. Het instrument is nog niet breed bekend, mede daarom is hieraan in 2024 nog door middel van een folder (naar aanleiding van een raadsnotie) hernieuwd de aandacht op gevestigd. Degenen die het instrument wel kennen, geven aan de procedure ingewikkeld te vinden en dat het instrument om veel doorzettingsvermogen en kennis van de bureaucratie vraagt, waarmee het geen laagdrempelig instrument vormt voor het bereiken van participatiedoelen. Denkbaar is dat eerder gekozen wordt voor een meer toegankelijk instrument zoals de burgerbegroting.

Aanbeveling: instrument handhaven, maar accepteren dat er waarschijnlijk weinig gebruik van gemaakt zal worden gezien er andere instrumenten zijn zoals de burgerbegroting die laagdrempeliger zijn en ook aansluiting vinden bij de behoefte zoals de burgerbegroting.

Aanbeveling:

Instrument handhaven, maar accepteren dat er waarschijnlijk weinig gebruik van gemaakt zal worden. Er zijn Instrumenten zoals de burgerbegroting die laagdrempeliger zijn en ook aansluiting vinden bij de behoefte.

7.2 Burgerberaad

Tussen september en december 2023 heeft het eerste Maastrichtse burgerberaad plaatsgevonden, gekoppeld aan de actualisatie van de omgevingsvisie. Op 30 januari 2024 zijn de adviezen aangeboden aan de gemeenteraad. Vervolgens is de inzet van dit instrument geëvalueerd. Naar aanleiding van raadsvragen is de raad al eerder over de uitkomsten van deze deelevaluatie geïnformeerd. De resultaten zijn goed en er zijn belangrijke lessen geleerd om te verbeteren. Daarom is een vervolg aan te raden. Het Burgerberaad is een belangrijk middel voor burgerparticipatie en zou in elke gemeente moeten bestaan. Wanneer het goed wordt gebruikt, helpt het inwoners mee te denken over belangrijke onderwerpen. Omdat het tijd en geld kost, is het belangrijk goed te bedenken welke vragen geschikt zijn. Niet alle onderwerpen zijn geschikt voor een burgerberaad. Laat de onderwerpen leidend zijn voor de frequentie van een burgerberaad.

Aanbeveling:

Continueren, maar houd wel rekening met de drie punten die uit de evaluatie zijn gekomen om het beter te maken.

1. Neem meer tijd voor de voorbereiding en zoek manieren om meer experts, betrokkenen en inwoners te betrekken bij het proces.
2. Zet de deelnemer nog meer centraal.
3. Zorg voor een aanpak die langer duurt en goed samenwerkt, zodat deze ook in de wijken wordt doorgezet.

7.3 Kinderraad en kinderburgemeester

Het doel van het instrument is positief bij te dragen aan het participatiebeleid doordat kinderen op jonge leeftijd leren meedenken, naar elkaar te luisteren en

samen tot beslissingen komen. Dit versterkt de basis voor democratie. Tevens laat dit zien dat de gemeente de mening van kinderen serieus neemt en vormt dit instrument een brug tussen kinderen en de lokale politiek. Dit instrument wordt ook gebruikt om lessen te geven op basisscholen over hoe de gemeente werkt. Soms nemen raadsleden en leden van het college zelf ook deel aan deze lessen.

Aanbeveling: Continueren met aanpassing van de vorm aan zodat dit nog beter aansluit bij de volgende doelen:

1. Kinderen vertrouwd maken met democratie;
2. Ze de gelegenheid bieden om actief bij te dragen aan de besluitvorming van de gemeente.

Als gemeente is het belangrijk om actief inspanningen doen om deze kinderen te blijven boeien en binden. Met als doel ze in te zetten als bruggenbouwers en/of verbinders tussen kinderen en de lokale politiek.

7.4 Jeugdlintje

Het jeugdlintje is bedoeld om jongeren die iets bijzonders doen voor hun vrienden, familie, vereniging, buurt of goed doel in de schijnwerpers te zetten. In Maastricht is dit instrument in 2020 geïntroduceerd, sindsdien zijn slechts acht jeugdlintjes uitgereikt. Door extra communicatie-inspanningen en werving via scholen, verenigingen en vrijwilligersorganisaties zijn er voor de editie 2025 zes nieuwe aanmeldingen ingediend.

Aanbeveling: Continueren en de vorm evalueren.

7.5 Burgerbegroting

Na drie edities kan geconstateerd worden dat de Burgerbegroting zich ontwikkeld heeft tot een waardevol instrument met een groot bereik. Ook draagt het bij aan

het sneller intern oppakken van maatschappelijke initiatieven.

Aanbeveling: Continueren. Wel overwegen om de burgerbegroting per stadsdeel te laten plaatsvinden. Door de begroting op stadsdeelniveau te organiseren draagt de burgerbegroting beter bij aan lokale behoeften. Daarmee vergroot je het effect binnen de hele stad en draagt dit bij aan de verdere optimalisatie van het (interne) proces.

7.6 Gebiedsgericht werken

De gemeente wil beter samenwerken met wijken en buurten. Het nieuwe team Coördinatie Gebiedsgericht Werken, gestart op 1 juli 2023, helpt daarbij. Dit team zorgt ervoor dat verschillende onderdelen van de gemeente beter samenwerken en dat inwoners makkelijker mee kunnen doen. Gebiedsgericht werken krijgt vorm binnen zeven stadsdelen, ieder met hun eigen stadsdeelwethouder en stadsdeel-regisseur. Zij vormen een extra bestuurlijke en ambtelijke schakel tussen gemeente en inwoners/organisaties binnen wijken/buurten. Gebiedsgericht werken in Maastricht geeft bewoners verschillende manieren om mee te doen met de plannen van de gemeente. Dit helpt hen om betrokken te zijn en de plannen aansluiten bij wat mensen nodig hebben en wensen. Tijdens de klankbordgroep bijeenkomst met de stad (buurtnetwerken, buurtplatforms en buurtinitiatieven), kwam duidelijk naar boven dat gebiedsgericht werken positief bijdraagt aan de verbinding tussen de stad en de gemeente en dat men deze manier van werken omarmt. Men voelt zich meer gehoord en gezien door de gemeente. Vooral de inzet en betrokkenheid van stadsdeelregisseurs en stadsdeel-wethouders dragen hier volgens de deelnemers actief aan bij.

Aanbeveling: Continueren en doorontwikkelen.

"Leren is het morgen anders doen dan vandaag"